

STANDARDNE OPERATIVNE PROCEDURE

Za organizacije i pojedince angažirane
u programu sterilizacije u saradnji s Predstavništvom
Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini

SADRŽAJ

MN/GP/1	Opći principi.....	5
MN/SOP/1	Veterinarske klinike	6
MN/SOP/2	Smrt.....	7
MN/SOP/3	Eutanazija.....	8
MN/SOP/4	Prikupljanje pasa	9
MN/SOP/5	Procedura za čipirane pse	10
MN/SOP/6	Pristupanje psima	11
MN/SOP/7	Tehnike hvatanja	12
MN/SOP/8	Korištenje zamki za pse.....	13
MN/SOP/9	Hvatanje pomoću hemijskih sredstava.....	14
MN/SOP/10	Zaštita od tetanusa i bjesnila	15
MN/SOP/11	Vođenje evidencije	16
MN/SOP/12	Transport pasa.....	17
MN/SOP/13	Vraćanje pasa na mjesto hvatanja.....	18
MN/SOP/14	Čišćenje i dezinfekcija kaveza i opreme za hvatanje	19
MN/SOP/15	Postupci u slučaju nužde.....	21
MN/SOP/16	Ženke u laktaciji, skotne ženke, ženke u tjeranju i kućići.....	22
DODATAK 1	Obrazac za saglasnost, za kliničke i hirurške zahvate	23
	Obrazac evidentiranja	25
DODATAK 2	Obrazac za otpuštanje.....	26
DODATAK 3	Procjena dobi pasa	27
DODATAK 4	Smjernice za biosigurnost klinika	28
DODATAK 5	Smjernice za biosigurnost tokom transporta pasa.....	29
DODATAK 6	Obrazac za primopredaju psa.....	30

Potvrđujem da sam pročitao/pročitala i u potpunosti razumio/razumjela opće principe standardnih operativnih procedura navedene u nastavku, a koje mi je dostavila Fondacija Dogs Trust:

MN/GP/1	Opći principi
MN/SOP/1	Veterinarske klinike
MN/SOP/2	Smrt
MN/SOP/3	Eutanazija
MN/SOP/4	Prikupljanje pasa
MN/SOP/5	Procedura za čipirane pse
MN/SOP/6	Pristupanje psima
MN/SOP/7	Tehnike hvatanja
MN/SOP/8	Korištenje zamki za pse
MN/SOP/9	Hvatanje pomoću hemijskih sredstava
MN/SOP/10	Zaštita od tetanusa i bjesnila
MN/SOP/11	Vođenje evidencije
MN/SOP/12	Transport pasa
MN/SOP/13	Vraćanje pasa na mjesto hvatanja
MN/SOP/14	Čišćenje i dezinfekcija kaveza i opreme za hvatanje
MN/SOP/15	Postupci u slučaju nužde
MN/SOP/16	Ženke u laktaciji, skotne ženke, ženke u tjeranju i kućići
DODATAK 1	Obrazac za saglasnost, za kliničke i hirurške zahvate i Obrazac evidentiranja
DODATAK 2	Obrazac za otpuštanje
DODATAK 3	Procjena dobi pasa
DODATAK 4	Smjernice za biosigurnost klinika
DODATAK 5	Smjernice za biosigurnost tokom transporta pasa
DODATAK 6	Obrazac za primopredaju psa

U ime navedene organizacije imam pravo potpisati ovaj dokument, kojim potvrđujem da će naša organizacija, tokom trajanja programa sterilizacije i dok god budemo sarađivali s Fondacijom Dogs Trust, poštovati sva pravila navedena u ovom dokumentu.

Potpisao: _____

Datum: _____

Ime (štampanim slovima): _____

Za i u ime: _____

OPĆI PRINCIPI

MN/GP/1

Opći principi i svrha programa

Svrha programa sterilizacije jest da smanji reproduktivne mogućnosti pasa u Sarajevu, čime bi se utjecalo na brojnost populacije pasa lotalica. Vlasnički psi kao i psi lotalice potencijalan su izvor sljedeće generacije pasa lotalica. Ovaj program pružit će besplatnu sterilizaciju pasa lotalica kao i pasa koji imaju vlasnike. Da bismo utjecali na plodnost pasa lotalica u budućnosti, prioritet će biti sterilizacija ženki, iako će biti kastrirani i mužjaci, ako to bude dopuštao prostor klinika u kojima će se vršiti sterilizacija. Lotalice s nekom vrstom skrbištva također će imati prioritet u procesu sterilizacije, jer oni mogu biti produktivniji u razmnožavanju i podizanju štenaca zbog veće slobode kretanja i neograničenog pristupa jednih drugima.

Primaran posao timova za hvatanje jest da upoznaju lokalnu zajednicu i da razviju svijest kod ljudi o važnosti sterilizacije kako bi im pomogli u hvatanju pasa na human način. Hvatači bi trebali sarađivati sa stanovništvom, naročito s onima koji se brinu o psima lotalicama na ulicama, tj. o psima koji nemaju vlasnika, kako bi što lakše uhvatili pse ne izlažući ih prevelikom stresu. Prije samog čina hvatanja potrebno je provjeriti na terenu da li psi koji pokazuju strah i određenu dozu agresivnosti imaju skrbnike (hranitelje) koji bi ih mogli umiriti kako bi prilikom hvatanja psi bili izloženi što manje stresu.

Pristup psima uz pomoć lokalnog stanovništva može potrajati dugi vremenski period, međutim kad ovaj način pristupa psima zaživi, može se pokazati efikasnijim od tradicionalnijih metoda za hvatanje koje se fokusiraju samo na psa. Ako uspijemo u potpunosti uključiti lokalno stanovništvo tako što ćemo od njega tražiti da nam pomogne pri identifikaciji i hvatanju pasa, a potom i u postoperativnoj njezi u vidu pristupa jednostavnom skloništu, vodi i hrani, mi istovremeno ohrabujemo njegu i odgovorno ponašanje te, također, osiguravamo da pas ima najbolji mogući oporavak i mogućnost da ga se primijeti i liječi ako dođe do postoperativnih komplikacija.

Poznato je da hvatanje psa nosi stres za samog psa pa zato sve osoblje za hvatanje i postupanje sa psima, uključeno u program besplatne sterilizacije Fondacije Dogs Trust, sve vrijeme mora staviti dobrobit psa na prvo mjesto. Svako hvatanje i postupanje sa psima bit će u skladu sa smjernicama koje je dala Svjetska organizacija za zdravlje životinja (OIE, Poglavlje 7.7, Zdravstveni kodeks za kopnene životinje) koje glase:

Hvatanje, transport i zadržavanje pasa trebalo bi biti izvedeno na human način.

Hvatanje bi trebalo izvoditi primjenjujući minimalnu silu; oprema koja se koristi treba osiguravati humano postupanje.

Nezaštićene žičane omče ne smiju se koristiti za hvatanje.

Svi timovi za hvatanje uključeni u program sterilizacije/kastracije moraju proći obuku za hvatače koju organizira Predstavništvo Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini. Sve osoblje će se tokom hvatanja sve vrijeme pridržavati najbolje prakse i koristiti najmanje invazivne metode prilikom hvatanja i postupanja sa psom.

Svi timovi za hvatanje izvršavat će svoje obaveze marljivo i pažljivo, poštovat će sve smjernice i procedure propisane zakonima Bosne i Hercegovine koji se odnose na dobrobit životinja, koji, između ostalog, sadržavaju propise o ukrcavanju i transportu životinja.

STANDARDNE OPERATIVNE PROCEDURE

MN/SOP/1

Veterinarske klinike

Sve veterinarske klinike moraju potpisati ugovor s Predstavništvom Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini prije učešća u programu besplatne sterilizacije te su dužne sve vrijeme poštovati taj ugovor.

Sve veterinarske klinike koje će biti dio programa besplatne sterilizacije moraju održavati higijenu na visokom nivou i moraju se sve vrijeme pridržavati SOP-a (Standardnih operativnih procedura) dogovorenog s veterinarskim odjelom Fondacije Dogs Trust.

Sve osoblje koje vrši operacije pasa mora proći kroz program usavršavanja za veterinarske stručnjake iz oblasti hirurške sterilizacije koji Fondacija Dogs Trust provodi u partnerstvu s Veterinarskim fakultetom Univerziteta u Sarajevu.

Radne površine u operacionim salama i prostorijama za pripremu treba očistiti nakon svake operacije. Na kraju svakog radnog dana kao i na kraju radne sedmice, kad se završe operacije, podove i zidove operacione sale, tj. cjelokupni korišteni prostor treba očistiti, a ako je neophodno, treba pomjeriti stolove da bi se uklonili svi ostaci. Za dodatna uputstva pogledati dodatak MN/APP/4. Također je neophodno za odlaganje igala, staklenih bočica i oštrica skalpela koristiti SHARP kontejner, da bi se umanjila mogućnost slučajne povrede, ali i kao vid dobre prakse.

Veterinari moraju zahtijevati od vlasnika prije sterilizacije/kastracije psa da potpiše obrazac o saglasnosti, a također, veterinari su dužni prilikom vraćanja psa vlasnicima dati obrazac za otpuštanje (hvatači pasa odgovorni su za provođenje ovih postupaka s hraniteljima pasa lualica, ukoliko su oni dostupni, i vlasnicima pasa kojima se pruža usluga transporta).

Veterinari moraju voditi detaljnu evidenciju o steriliziranim/kastriranim psima koristeći Excel-dokument koji će dobiti od koordinatora programa. Ovaj dokument moraju slati putem e-maila Predstavništvu Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini krajem sedmice ili ga uručiti u printanoj formi uposlenicima Predstavništva tokom posjete klinici. Dodatno, uposlenik Predstavništva će dnevno kontaktirati klinike s ciljem prikupljanja podataka o ukupnom broju steriliziranih/kastriranih pasa, što će se smatrati neformalnom statistikom do slanja Excel-dokumenta.

Klinika ima obavezu osigurati preporučene lijekove registrirane za upotrebu na životinjama na teritoriji na kojoj se operacije vrše ili primijeniti registriranu alternativu. Ukoliko alternativa nije dostupna, operacije ne bi trebalo vršiti.

STANDARDNE OPERATIVNE PROCEDURE

MN/SOP/2

Smrt

Kada pas umre u bilo kojem trenutku tokom kampanje kastracije/sterilizacije, hirurg/veterinar odgovoran za kliniku ili vođa tima odgovoran za tim hvatača mora odmah kontaktirati koordinатора programa besplatne sterilizacije Predstavništva Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini.

Odgovorna osoba potom mora podnijeti izvještaj Predstavništvu Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini putem e-maila ili putem faksa (ako e-mail nije dostupan).

Izvještaj treba sadržavati sljedeće elemente:

- dob i spol psa;
- datum hvatanja/dolaska na kliniku;
- datum smrti;
- vrijeme smrti (doba dana);
- uzrok smrti (ako je poznato);
- datum i vrijeme kastracije/sterilizacije (ako je relevantno);
- ime hirurga koji je vršio operaciju.

Tijelo psa treba zadržati dok se ne dobiju detaljna uputstva od koordinatora programa koji će se pobrinuti za postmortem.

Postmortem za vlasničke pse treba organizirati samo uz izričito odobrenje vlasnika. Koordinator programa treba objasniti vlasniku da je ovaj proces dugotrajan te da vlasnik neće moći dobiti leš životinje ako odluči da se izvrši postmortem.

Nakon postmortema, o rezultatima nalaza vlasnika ili hranitelja psa obavijestit će član veterinarskog odjela, uposlenik Predstavništva Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini ili uposlenik ovlašten od veterinarskog tima.

STANDARDNE OPERATIVNE PROCEDURE

MN/SOP/3

Eutanazija

1. Polisa. Polisa programa jest da pas može biti eutanaziran samo ako pati i ako nema praktičnog načina da mu se olakša patnja, čime bi se psu dozvolilo da živi normalnim životom bez boli i poteškoća. Iako su finansijska pitanja bitan faktor razmatranja, glavno pitanje trebalo bi uključivati razmatranje izvodivosti tretmana i buduća očekivanja za potpun i normalan život psa. Dodatno, pas koji predstavlja opasnost za osoblje ili za javnost nakon vraćanja na ulicu može biti razmatran za eutanaziju.
2. Patnja. Kad se pojavi slučaj za eutanaziju, u skladu sa Članom 14 Zakona o zaštiti i dobrobiti životinja u Bosni i Hercegovini, usljed patnje, veterinar/hirurg prvo se treba konsultirati s koordinatorom programa. Koordinator programa treba poštovati mišljenje veterinara/hirurga i njegovu bi odluku trebao uvažiti. Ukoliko postoji nesigurnost u odluci, koordinator se mora konsultirati s direktorom za veterinarska pitanja Predstavništva Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini ili s njegovim zamjenikom koji će ponuditi svoj savjet. Koordinator programa treba prihvatiti taj savjet. U slučaju traženja savjeta ove vrste, direktor za veterinarska pitanja pri Predstavništvu treba obavijestiti šefa međunarodnog odjela Fondacije Dogs Trust, čime bi se održala hijerarhija odlučivanja. Zdravstveni karton psa treba protumačiti i izvijestiti o poduzetim mjerama u konačnom izvještaju.
3. Opasan pas. Ako se pas smatra opasnim, koordinator programa bi trebao ispitati njegovu prošlost, njegovu dob i ponašanje. Koordinator programa potom treba konsultirati veterinara/hirurga da bi se ustanovilo da li postoji fizičko stanje koje utječe na ponašanje psa. Ukoliko postoji nesigurnost u odluci, koordinator se mora konsultirati s direktorom za veterinarska pitanja Predstavništva Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini ili s njegovim zamjenikom koji će ponuditi svoj savjet. Koordinator programa treba prihvatiti taj savjet. U slučaju traženja savjeta ove vrste, direktor za veterinarska pitanja pri Predstavništvu treba obavijestiti šefa međunarodnog odjela Fondacije Dogs Trust da bi se održala hijerarhija odlučivanja. Zdravstveni karton psa treba protumačiti i izvijestiti o poduzetim mjerama u konačnom izvještaju.
4. Patnja – hitan slučaj. U hitnim slučajevima, kad pas neizmerno pati, zbog čega se vjeruje da će uslijediti odluka o eutanaziji, veterinar/hirurg odluku o izvršenju eutanazije treba donijeti odmah. Ovu odluku treba zabilježiti u karton psa kao hitnu eutanaziju u veterinarskoj bazi podataka klinike te odmah treba obavijestiti koordinatora programa.
5. Opasan pas – hitan slučaj. U hitnim slučajevima, kad je pas opasan, treba pokušati osigurati psa tako da se može izvršiti njegova sigurna procjena. Međutim, ako će osoblje ili javnost biti u direktnoj opasnosti, odluku o izvršenju eutanazije, u skladu sa Članom 14 Zakona o zaštiti i dobrobiti životinja u Bosni i Hercegovini, treba donijeti odmah. Ovu odluku treba zabilježiti u karton psa kao hitnu eutanaziju u veterinarskoj bazi podataka klinike te odmah treba obavijestiti koordinatora programa.
6. Bjesnilo. Ako postoji sumnja da pas ima bjesnilo, psa treba odmah izolirati. Hitno obavijestiti lokalne vlasti (uključujući kantonalnu veterinarsku inspekciju i Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine) te potražiti savjet od nadležnog organa općine. U ovom slučaju, o problemu odmah treba obavijestiti koordinatora programa, koji odmah treba obavijestiti direktora za veterinarska pitanja pri Predstavništvu Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini.

STANDARDNE OPERATIVNE PROCEDURE

MN/SOP/4

Prikupljanje pasa

Pse treba prikupiti u područjima dogovorenim i određenim u saradnji s koordinatorom programa besplatne sterilizacije Predstavništva Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini.

Prije prikupljanja pasa, u dogovorenim područjima bit će podijeljeni leci da bi se javnost informirala o kampanji sterilizacije.

Psi mogu biti prikupljeni i kao odgovor na razumne zahtjeve njihovih vlasnika, javnosti ili lokalnih vlasti, tako što će obavijestiti Predstavništvo Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini o takvim područjima.

Prije prikupljanja pasa, hvatači će uključiti članove zajednice u područjima na kojima se hvataju psi da bi bili sigurni da imaju saglasnost vlasnika ili skrbnika da se njihovi psi mogu tretirati u ovom programu; hvatači pasa treba da traže pomoć zajednice pri lociranju pasa.

Ukoliko pas ima vlasnika ili skrbnika, organizacija koja prikuplja pse treba osigurati pisanu dozvolu vlasnika ili skrbnika da njihov pas može učestvovati u programu prije nego što bude isporučen veterinarskoj klinici, koristeći obrazac za saglasnost koji se nalazi u dodatku ovog dokumenta. Za svrhu ovog programa, skrbnici su članovi zajednice koji se brinu o psima lualicama na ulici koji nemaju vlasnike.

Hvatači bi trebalo da prikupe pisane dozvole od vlasnika ili skrbnika pasa, kojim odobravaju kastraciju, vakcinaciju, tetoviranje i označavanje ušnom markicom u sklopu programa, nakon čega će psi biti vraćeni na lokaciju na kojoj su nađeni ili njihovim vlasnicima.

Ovo je program besplatne sterilizacije/kastracije pa, prema tome, prednost treba dati psima koji su najpogodniji za sterilizaciju/kastraciju. Pse ne treba prikupljati da bi se napunila skloništa. Prikupljene pse treba kastrirati i vratiti njihovim vlasnicima ili u zajednicu.

Prednost u sterilizaciji treba dati ženkama u odnosu na mužjake, ali ako ima mjesta u klinici, mužjaci će također biti kastrirani. Mužjaci koji nisu kriptorhidi (skriveni testisi) trebalo bi da imaju prednost u odnosu na mužjake koji pokazuju znake kriptorhizma.

Ženke u fazi laktacije, ženke u tjeranju kao i pse mlađe od šest mjeseci ne treba prikupljati za kastraciju. Pogledati dodatak s uputstvom kako odrediti dob psa na osnovu zuba.

Sterilizacija ženke u fazi laktacije ne smije se izvesti. Ženki treba dopustiti da hrani svoje štence do kraja dojenačke dobi prije nego što se pristupi sterilizaciji.

Tačnu lokaciju (uključujući i GPS koordinate, ako je moguće) ženki u fazi laktacije i štenaca mlađih od šest mjeseci treba dojaviti koordinatoru programa; izvještaj treba sadržavati i dob štenaca. Predstavništvo Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini nastojat će dogovoriti povratak tima na tu lokaciju da bi pokupili majku u najpovoljnijem trenutku za sterilizaciju te da se prikupe štenci za kastraciju nakon što napune šest mjeseci starosti.

Agresivne pse ne treba prikupljati, iako se može očekivati da će svi psi pokazivati znake agresivnosti usljed straha i nervoze od hvatanja. Oni za koje se zna da su agresivni ne treba hvatati za ovaj program jer je to izvan ciljeva programa.

Fondacija Dogs Trust je fondacija za dobrobit životinja pa, prema tome, ako nađete boleznog ili povrijeđenog psa bez vlasnika, molimo vas da tog psa prevezete u kliniku. Ukoliko je to vlasnički pas, onda je obaveza vlasnika da ga odveze veterinaru.

STANDARDNE OPERATIVNE PROCEDURE

MN/SOP/5

Procedura za čipirane pse

U skladu s ciljem Predstavništva Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini da zaustavi fizičko uklanjanje pasa lutilica te napuštanje vlasničkih pasa, Predstavništvo provodi mjere prevencije i rješavanja ovih problema. U posljednje vrijeme pojavljuju se psi lutilice koji su čipirani, a koji nisu prošli kroz program Fondacije Dogs Trust.

Procedura za uhvaćene pse lutilice

U slučaju da se tokom hvatanja pasa za potrebe treninga veterinara na Veterinarskom fakultetu u Sarajevu pronađe čipiran pas, treba postupiti na sljedeći način:

- odmah pozvati Predstavništvo Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini;
- prikupiti što više informacija o psu, razgovarati s hraniteljima, prolaznicima, osobama koje se nalaze u blizini – sve to da bi se provjerilo da li pas ima vlasnika, koliko dugo se pas nalazi na toj lokaciji i sl.;
- Predstavništvo Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini provjerit će bazu podataka te kontaktirati klinike da provjere broj čipa. Ovaj proces bit će na snazi sve dok odgovorna institucija ne preuzme bazu podataka, čime preuzima i ovu vrstu upita. Svrha navedenih koraka jest provjera da li pas ima vlasnika. Ukoliko se dozna da pas ima vlasnika, odmah ga treba kontaktirati i upoznati sa staništem njegovog/njenog psa. Ukoliko vlasnik ne želi preuzeti psa, bit će zamoljen da popuni obrazac o predaji psa, čime će nam dozvoliti da psa obradimo hirurški. Nakon obrade, pas će biti vraćen na lokaciju na kojoj je uhvaćen. Da bi se provele važeće zakonske procedure, odgovorne vlasti bit će obaviještene o vlasniku koji je napustio svog psa i koji ga odbija preuzeti. Spomenuti obrazac služi kao dokaz da je Predstavništvo Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini bilo u kontaktu s vlasnikom i da ima njegovu/njenu dozvolu da hirurški obradi psa. Predstavništvo zadržava pravo da arhivira sve podatke u vezi sa psom i vlasnikom te se obavezuje da će te podatke koristiti samo za program sterilizacije/kastracije;
- nakon što se provjere sve baze podataka, baza podataka koju posjeduje Predstavništvo Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini te baze podataka veterinarskih stanica, ako se utvrdi da pas nema vlasnika ili hranitelja, onda se pas ne smije hirurški obraditi. Klinike moraju zabilježiti informacije o psu, popunjavajući prijemni obrazac koji se koristi za kampanje sterilizacije/kastracije;
- u slučaju da hvatači nisu uspjeli očitati mikročip, klinike su dužne provjeriti da li je pas čipiran i, ukoliko jeste, klinika je dužna kontaktirati Predstavništvo Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini ili odgovornu instituciju koja je preuzela vođenje baze podataka. Pas se ne smije obraditi hirurški dok se ne dobiju povratne informacije. Ako se utvrdi da pas ima vlasnika, vlasnika se mora obavijestiti. Ukoliko vlasnik ne želi preuzeti psa, bit će zamoljen da popuni obrazac o predaji psa, što će nam dozvoliti da psa obradimo hirurški. Nakon obrade, pas će biti vraćen na lokaciju na kojoj je uhvaćen. Da bi se provele važeće zakonske procedure, odgovorne vlasti bit će obaviještene o vlasniku koji je napustio svog psa i koji ga odbija preuzeti.

STANDARDNE OPERATIVNE PROCEDURE

MN/SOP/6

Pristupanje psima

Prilikom pristupa psu neophodno je procijeniti da li pas pripada ciljanoj grupi za sterilizaciju/kastraciju te primijeniti najprikladniju taktiku i opremu za hvatanje. Uvijek se odlučite za najmanje invazivnu metodu hvatanja i obuzdavanja. Ako psa ne može obuzdati skrbnik ili vlasnik, primijenit će se mehaničko hvatanje.

Treba imati na umu da će svaki potez hvatača prouzrokovati reakciju psa i javnosti koja posmatra hvatače.

Procijenite lokaciju na kojoj se pas nalazi. Ako se pas nalazi u blizini potencijalne opasnosti kao što je prometna ulica, onda ga polako treba usmjeriti prema sigurnijoj lokaciji da biste olakšali hvatanje.

Izbjegavajte direktan kontakt očima sa psom jer bi to moglo uzrokovati njegov bijeg ili agresivnu reakciju.

Hvatač treba zauzeti neprijeteći položaj tijela tako što će se blago sagnuti prilikom prilaska samom psu. Pokreti hvatača treba da budu spori i smireni.

Oprema treba biti sakrivena ili iza leđa hvatača ili spuštена nisko sa strane uz tijelo, zavisno od opreme koja se koristi.

Ako pas pokuša pobjeći, hvatač treba odmah obustaviti potjeru, jer će to dodatno prestrašiti psa i otežati kasniji pokušaj hvatanja. Ako je preplašeni pas "satjeran u kut", treba računati s tim da on može postati agresivan.

STANDARDNE OPERATIVNE PROCEDURE

MN/SOP/7

Tehnike hvatanja

1. Tehnike hvatanja pasa zavisit će od samog psa, situacije, lokacije i stručnosti hvatača. Uvijek koristiti minimalnu prisilu i ako postoje skrbnici psa, obavezno se treba s njima konsultirati prije pokušaja hvatanja psa.
2. Sljedeće su metode prihvatljive za hvatanje pasa i one će se koristiti tokom programa:
  - hvatanje rukama;
  - povodac;
  - mreža;
  - zamke i hvataljke;
  - klopke;
  - hvatanje pomoću hemijskih sredstava.
3. Ako hvatač želi uhvatiti životinju rukom, prvo treba procijeniti da li je pas prijateljski raspoložen i da li mu se može prići. Hrana se može ponuditi kao mamac i ako pas dozvoljava da se nježno miluje i obuzda, onda se može pokušati podići psa za vrat (tj. nabor kože na vratu) jednom rukom što je moguće bliže glavi psa, a drugom rukom obuhvatiti psa ispod trupa. Psa treba podići i staviti direktno u transportni kavez ili vozilo. Kao mjeru predostrožnosti, treba koristiti rukavice protiv ugriza.
4. Hvatači ne smiju podizati brahiocefalične pse za vrat; to su psi s potkupolnim glavama i izbuljenim očima. Ovi psi imaju plitke očne duplje i ako ih se grublje podigne za vrat, postoji mogućnost da im oči ispadnu iz duplji.
5. Ako primjenjuju klizni povodac, hvatači moraju biti spremni na činjenicu da će se mnogi psi opirati u momentu hvatanja, uriniranje i pražnjenje crijeva također je moguće. Hvatači trebaju mirovati i pustiti psa da se smiri prije nego što se odluče da poduzmu sljedeće korake. Ako se pas počne daviti, treba otpustiti povodac. Ako se pas pokuša otrgnuti, ne treba pružati otpor i ne treba ga povlačiti, treba ići za psom prateći pravac najmanjeg otpora. Kada se pas smiri dovoljno da ga se može milovati, pokušati ga podići na način opisan u tački 3. Ali, ako se pokaže da je pas agresivan, onda treba izvesti prebacivanje na hvataljku.
6. Mreža za hvatanje s metalnim obručem može se koristiti za hvatanje životinja u bijegu tako što će se postaviti u smjeru kretanja psa ili se može baciti preko psa koji miruje, ali se ne smije baciti na psa u pokretu, jer bi ga metalni dio mogao ozlijediti. Kad se mreža prebaci preko psa, obruč se može podići i pas će ostati na dnu mreže.
7. Pri korištenju zamki, prije upotrebe hvatači moraju provući ruku kroz zglobni obruč na kraju drške. Pse ne treba držati obuzdane zamkom nakon hvatanja; da bi pas u potpunosti bio obuzdan, trebalo bi izvesti prebacivanje sa zamke na hvataljku. Osigurajte da obruč hvataljke prolazi preko kraja vratila zamke, što će omogućiti da se zamka u potpunosti ukloni.
8. Hvataljke se koriste za pse koji su prethodno uhvaćeni zamkom ili povocem kao i za pse kojima se prišlo tiho i kojima je hvataljka stavljena oko vrata da bi ih se obuzdalo. Kad je pas obuzdan hvataljkom, hvatač treba mirovati dok se pas ne smiri. Psa treba ohrabriti tihim govorom i milovanjem što može biti umirujuće na pse koji nisu agresivni.
9. Pogrešna upotreba hvataljke može biti vrlo štetna za psa. Psi se nikada ne smiju dizati ili vješati na hvataljku bez dodatne podrške drugog hvatača. Ovo treba uraditi tako što ćete psa držati za torzo. Dok je pas obuzdan hvataljkom, treba se uvjeriti da omča oko vrata nije previše stegnuta, treba provjeriti jezik psa – ako je plav, treba opustiti omču.
10. Kad god je moguće, kaveze treba donijeti do psa, a ne nositi psa do kaveza ili vozila.

STANDARDNE OPERATIVNE PROCEDURE

MN/SOP/8

Korištenje zamki za pse

Zamke se trebaju postavljati daleko od mjesta gdje će ih moći vidjeti mještani, a ako se postavljaju na privatnom posjedu, najprije je potrebno dobiti odobrenje od vlasnika. Po mogućnosti zamku treba postaviti uz građevinu ili uz veći predmet. Pri tome treba voditi računa da zamka bude u hladu, a ne da je direktno izložena suncu. Zamku treba postaviti na ravno tlo kako bi bila stabilna, žičani dio zamke treba prekriti zemljom tako da životinja ne hoda po žici.

Ukoliko je privatni posjed pogodna lokacija za postavljanje zamke, u ovom slučaju je potrebno obavijestiti lokalno stanovništvo ili skrbnike kako bi se dobilo odobrenje za postavljanje zamke. U većini slučajeva oni će nadgledati i štititi zamku.

Ne ostavljati konzerve pseće hrane u zamkama.

Postavljene zamke je potrebno provjeravati barem dva puta dnevno, također je potrebno evidentirati gdje se sve zamke nalaze, kad je zamka posljednji put pregledana i kad je primijećena aktivnost. Aktivnost može značiti da je "zamka prazna, a mamac uzet" ili da su "ulazna vrata zamke zatvorena". Ako je zamka prazna i mamac uzet, treba provjeriti ispravnost zamke te provjeriti osjetljivost okidačkog mehanizma.

STANDARDNE OPERATIVNE PROCEDURE

MN/SOP/9

Hvatanje pomoću hemijskih sredstava

Hvatanje pomoću hemijskih sredstava zahtijeva stručno znanje i treba se razmatrati kao posljednja opcija pri hvatanju teško uhvatljivih pasa u posebnim okolnostima. Ako ste uvidjeli potrebu za hvatanjem pomoću hemijskih sredstava, molimo vas kontaktirajte koordinатора programa ili Predstavništvo Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini.

Predstavništvo Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini vodit će evidenciju o osoblju s kojim potpiše ugovor za hvatanje pomoću hemijskih sredstava. Dozvola koju je izdala Fondacija Dogs Trust važit će samo koliko i ugovor i bit će redovno revidirana, čime bi se osiguralo da sve osoblje ispunjava obaveze evidentiranja opreme i lijekova koji se koriste u skladu sa Članom 19 Uredbe o uvjetima uspostavljanja higijenskog servisa ("Službeni list Bosne i Hercegovine" br. 27/10)

Hvatanje pomoću hemijskih sredstava smiju izvoditi samo operativci koji su prošli odgovarajući trening i koji imaju dozvolu da izvode hvatanje pasa pomoću hemijskih sredstava u skladu sa zakonom Bosne i Hercegovine. Operativcima obučenim za hvatanje pomoću hemijskih sredstava bit će osigurana zasebna pisana uputstva.

STANDARDNE OPERATIVNE PROCEDURE

MN/SOP/10

Zaštita od tetanusa i bjesnila

Praksa Fondacije Dogs Trust jest da pojedinci i organizacije koje učestvuju u programu moraju osigurati zaštitu tetanus vakcinom za sve osoblje i volontere.

Praksa Fondacije Dogs Trust jest da pojedinci i organizacije koje učestvuju u programu moraju osigurati zaštitu preekspozicijskom vakcinom rabijesa za sve osoblje i volontere.

Svaki ugriz ili ogrebotina izloženi psećoj slini moraju se temeljito ispirati sapunom i vodom deset minuta, a potom se osoba mora hitno javiti doktoru radi postekspozicijske vakcinacije protiv bjesnila. Svi timovi treba da nose vodu i sapun sa sobom u slučaju da budu ugríženi u situaciji kad nemaju pristup vodi.

STANDARDNE OPERATIVNE PROCEDURE

MN/SOP/11

Vođenje evidencije

Vrlo je važno vođenje precizne evidencije sve vrijeme tokom trajanja programa i u svim njegovim fazama.

Rad hvatačkih timova:

Hvatački timovi koristit će formular iz Dodatka 1 kako bi zabilježili datum, vrijeme, mjesto i ostale neophodne informacije.

Svim uhvaćenim psima dodijelit će se broj koji će omogućiti praćenje psa tokom programa. Hvatački tim će upisati ovaj broj na obrazac.

Hvatačima će biti osigurane identifikacijske trakice (ID trakice) koje će oni stavljati psima na vrat tokom hvatanja. Informacije unesene na ID trakicu moraju se podudarati s informacijama unesenim u obrazac za hvatanje.

Evidencija o svim psima mora biti precizno kompletirana tokom procjene koja se provodi nakon četvrtog dana. Za više informacija o zahtjevima za procjenu pogledati SOP 13.

STANDARDNE OPERATIVNE PROCEDURE

MN/SOP/12

Transport pasa

Sve organizacije moraju osigurati transport pasa nakon hvatanja. Dobro opremljeno vozilo sigurnije je za hvatače tokom utovara i istovara, kao i za životinje.

Vozilo za transport pasa mora imati sljedeće karakteristike:

- transport pasa mora biti u skladu s važećim zakonima Bosne i Hercegovine;
- vozilo treba imati odgovarajući protok zraka ili odgovarajući sistem ventilacije;
- vozilo treba imati oznaku da se koristi za transport životinja;
- vozilo treba biti što manje odignuto od tla da bi se olakšao utovar i istovar pasa;
- sredstva za transport (uključujući kaveze i vozila) ne smiju ugrožavati zdravlje i dobrobit životinja.

Sve pse treba prebaciti u kaveze za transport prije nego što se utovare na vozila.

Treba biti pažljiv prilikom utovara pasa u vozilo. Kaveze za transport treba smjestiti na siguran način.

Samo oni psi koji imaju sličan temperament mogu se transportirati zajedno; agresivne pse treba transportirati zasebno.

Psi koji pokazuju jasne znake oboljenja (iscjedak iz očiju ili nosa ili obilno slinjenje) moraju biti izolirani od drugih pasa tokom transporta ili moraju biti prebačeni u zasebno vozilo.

Psi se ne smiju dugo držati unutar vozila.

Psi se ne smiju transportirati s drugim životinjama, predmetima ili supstancama koje se smatraju štetnim po njihovo zdravlje i dobrobit.

Treba izbjegavati transport pri ekstremnim temperaturama, posebno kad se transportiraju psi pod anestezijom. Temperatura unutar vozila mora ostati iznad 5°C i ispod 30°C. Bitno je zapamtiti da temperatura unutar vozila koja miruju brzo naraste od 40°C do 50°C kada je vruće. Idealno bi bilo hvatanje pasa izvoditi rano ujutro ili kasno poslijepodne, čime bi se izbjegao najtopliji dio dana.

Vozači vozila trebalo bi da nastoje, kad god je to moguće, parkirati vozila tako da nisu izložena direktnim sunčevim zrakama.

Vozila se ne smiju ostaviti bez nadzora dok su psi u njima.

Transportne kontejnere i teretne dijelove vozila treba očistiti i dezinficirati nakon svakog transporta pasa. Za više informacija o čišćenju i dezinfekciji kaveza i opreme za hvatanje pogledati SOP 14.

STANDARDNE OPERATIVNE PROCEDURE

MN/SOP/13

Vraćanje pasa na mjesto hvatanja

Kad veterinar/hirurg kojem je dodijeljen tim hvatača procijeni da se pas dovoljno oporavio, on će obavijestiti vođu tima hvatača koji će se pobrinuti da vlasnik preuzme psa ili da pas bude vraćen na lokaciju na kojoj je pronađen. Vraćanje psa ne treba odgađati, on mora biti vraćen čim veterinar odluči da je pas spreman.

Prije puštanja psa treba ukloniti ID trakicu s njegovog vrata.

Psi se ne smiju puštati prije nego što se u potpunosti oporave od anestezije, jer rano puštanje može uzrokovati nepotrebne komplikacije. Oporavak vlasničkih pasa mora se pratiti 3-4 sata prije nego što ih vlasnici odvedu kući. Psi lualice moraju se zadržati i pratiti 24 sata nakon operacije, što je u skladu s veterinarskim SOP-om. Ako niste sigurni kojoj kategoriji pas pripada, npr. ako pas neće biti vraćen u kućno okruženje, onda odgovornost o brizi za takvog psa naredna 24 sata preuzima klinika koja je vršila operaciju i to na isti način kao za psa lualicu. Ako vlasnik/hranitelj vrši pritisak na kliniku da puste psa prije nego što se on u potpunosti oporavi, klinika mora odbiti takav zahtjev i objasniti rizik ranijeg otpuštanja i za psa i za vlasnika.

Skrbnicima treba dati kopiju obrasca za otpuštanje, koji je priložen u Dodatku 2, kao i podatke o klinici koja je kastrirala/sterilizirala psa, da bi je, u slučaju potrebe, mogli kontaktirati.

Nezavisni monitori (nadzornici) treba da procijene sve pse na terenu četiri dana nakon sterilizacije i treba da vode evidenciju o njihovom stanju. S obzirom na to da će ID trakice biti uklonjene prije puštanja, treba koristiti ušne markice da bi se bilo sigurno da se evidencija o procjeni odnosi upravo na tog psa. Potrebno je poduzeti sve predviđene mjere da se pronađe sterilizirani pas, uključujući traženje pomoći od lokalnog stanovništva pri identifikaciji pasa. Ipak, od nezavisnih monitora ne očekuje se da provedu više od sat vremena u potrazi za jednim psom.

Koristeći obrazac u Dodatku 1 koji je osiguralo Predstavništvo Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini, timovi će bilježiti sljedeće informacije:

- da li se psi dobro oporavljaju, ima li komplikacija; ima li znakova upale kože, ima li iscjedka, izgledaju li psi dobro – jesu li letargični, diraju li ranu itd.;
- ima li znakova povreda ili oboljenja koja nisu u vezi s operacijom;
- ima li smrtnih slučajeva;
- koliki procenat pasa još uvijek ima ušnu markicu;
- ima li znakova infekcije ili nelagodnosti uzrokovane ušnom markicom ili tetovažom;
- provjeriti da li se tetovaža "primila" unutar uha; da li je oznaka jasno vidljiva;
- pitati hranitelje/lokalne stanovnike za njihovu procjenu promjene ponašanja psa nakon operacije.

Kad se pas procijeni, njegov/njen popunjen obrazac bit će pohranjen u arhivi Predstavništva Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini. Osoblje Predstavništva prikupit će obrasce tokom procesa praćenja.

STANDARDNE OPERATIVNE PROCEDURE

MN/SOP/14

Čišćenje i dezinfekcija kaveza i opreme za hvatanje

Sva oprema (kavezi, zamke, hvataljke i dr.) moraju biti dezinficirani na kraju svakog dana kao i onda kad postoji sumnja da su uhvaćeni/transportirani psi bolesni ili zaraženi.

Sanitaciju postizemo sljedećim postupcima:

- suhim čišćenjem i uklanjanjem ostataka;
- mokrim čišćenjem deterdžentima/odmašćivačima da bi se uklonila organska materija i da bi se spriječilo nagomilavanje masti;
- dezinfekcijom, koja je djelotvorna samo ako nije prisutna organska materija.

Neki proizvodi za čišćenje površina sadrže u sebi i sredstva za dezinfekciju i deterdžente (npr. Virkon) čime istovremeno vršimo i čišćenje i dezinfekciju. Čišćenje i dezinfekciju treba izvesti tako da psi i ljudi ne budu direktno izloženi djelovanju hemijskih sredstava.

Suho čišćenje predstavlja prvi korak u procesu u kojem se sve temeljito očisti i ukloni iz kaveza (hrana, povraćeni sadržaj, pljuvačka, ostaci urina ili fecesa, kartona i sl.). Cilj je u što većoj mjeri ukloniti organske tvari (parvovirus u ostacima može opstati vrlo dugo). Veoma je bitno da ovaj korak bude ispravno proveden jer mnoge organske materije mogu inaktivirati dezinficijense. Mokro čišćenje treba početi tek nakon što se sigurno da je suho čišćenje temeljito provedeno.

Mokro čišćenje deterdžentom izvodi se primjenom sredstva s komponentom deterdženta. Pranje je najvažniji korak u dezinfekciji i najbolje se postiže upotrebom tople vode i deterdženta. Pranje dodatno smanjuje broj mikroorganizama, tako da će sljedeći korak – dezinfekcija biti djelotvornija.

Nanijeti deterdžent iz boce zatim dobro četkati sve površine da bi se osiguralo što bolje prodiranje deterdženta na površinu koja se tretira. Obratiti posebnu pažnju na mjesta na kojima se može nakupljati otpad (pukotine, uglovi, rešetke i dr.).

Nakon što je cijela površina temeljito iščetkana, treba isprati deterdžent pod niskim pritiskom (jak pritisak može stvoriti aerosole koji mogu nositi infektivne agense u zrak).

Prije prelaska na sljedeći korak treba ukloniti višak vlage.

Mokro čišćenje dezinficijensom izvodi se tako što se dezinficijens razrijedi u propisanom omjeru. Za dezinfekciju kaveza koristiti boce ili brentače (prskalice pod pritiskom). Sprej boce mogu izazvati nadražaj disajnih puteva. Da bi imali efekta, dezinficijensi moraju biti u kontaktu s površinom određeno vrijeme. Za većinu dezinficijensa preporučuje se najmanje 10 minuta djelovanja.

Odmašćivanje bi trebalo izvoditi jednom sedmično. Odmašćivač treba koristiti u skladu s uputstvom uz četkanje te temeljito isprati prije dezinfekcije.

Vrste dezinficijensa

Postoji nekoliko vrsta dezinficijensa. Pri izboru dezinficijensa treba pažljivo razmotriti iskoristivost, cijenu i djelotvornost proizvoda.

NATRIJUM HIPOHLORID (Izbjeljivač)

Prije upotrebe izbjeljivača neophodno je provesti suho i mokro čišćenje deterdžentom.

Izbjeljivač je jedan od najisplativijih dezinficijensa.

Napraviti rastvor omjera 1 : 32 koristeći 5% izbjeljivač. Ako se koristi ispravno, u potpunosti uništava parvovirus.

Organska materija, svjetlo i predugo skladištenje znatno ga inaktiviraju, stoga ga treba skladištiti u ograničenom vremenskom periodu u tamnim kontejnerima zaštićenim od svjetla.

Iako predstavlja nisku toksičnost za tkiva, u visokoj koncentraciji njegove pare mogu izazvati iritaciju. Izbjeljivač nagriza metal.

Potrebno je pripremiti novi rastvor svaki dan i držati ga zaštićenim od svjetla.

Neophodno vrijeme kontakta s površinom iznosi najmanje deset minuta.

Temeljito isprati vodom.

Izbjeljivač nema svojstvo deterdženta te se ne može koristiti sam. Dezinfekcija izbjeljivačem zahtijeva prethodno čišćenje površine deterdžentom.

KVARTERNI AMONIJEVI SPOJEVI (Alcosan)

Prije upotrebe dezinficijensa neophodno je provesti suho i mokro čišćenje deterdžentom.

Posjeduje deterdžentna svojstva, blago se inaktivira u dodiru s organskom materijom.

Nije pouzdan protiv parvovirusa.

Inaktiviraju ga sapuni.

Neophodno vrijeme kontakta s površinom iznosi najmanje deset minuta.

Temeljito isprati vodom.

KALIJEV PEROKSIMONOSULFAT (Ecocid S – Krka, Virkon S – Bayer)

Posjeduje deterdžentna svojstva.

Tek napravljen rastvor može zadržati stabilnost i do sedam dana.

Manje se inaktivira u kontaktu s organskom materijom.

Niska toksičnost za tkiva.

Skuplji su.

Neophodno vrijeme kontakta s površinom iznosi najmanje deset minuta.

Temeljito isprati vodom.

Sve kante, četke i crijeva korištene u procesu sanitacije nakon upotrebe također se moraju očistiti i dezinficirati!

STANDARDNE OPERATIVNE PROCEDURE

MN/SOP/15

Postupci u slučaju nužde

Bilo koji slučaj ozbiljno oboljelog ili mrtvog psa pronađenog nakon postoperativne procedure treba odmah prijaviti koordinatorskom programu. Uobičajen tok radnje za ozbiljno oboljelog psa počinje hvatanjem psa i hitnim transportom u veterinarsku kliniku u kojoj je izvršena sterilizacija. Međutim, ako ovo nije moguće ili pogodno, ili ako je pas pronađen mrtav, koordinatorski program će dogovoriti alternativni postupak. U slučaju smrti psa, sve uključene strane treba da prate informacije iz MN/SOP/2.

Pse kojima je potreban hitan tretman kao rezultat operacije ili tretmana koji su dobili u toku programa treba tretirati na istoj klinici na kojoj je prvotno urađen tretman. Druge klinike mogu tretirati ovakve slučajeve samo uz odobrenje Predstavništva Fondacije Dogs Trust u Bosni i Hercegovini ili ako postoji neophodna i hitna potreba za tretmanom da bi se spriječilo ugrožavanje zdravstvenog stanja životinje.

Ako klinika koja učestvuje u programu Fondacije Dogs Trust primi psa s komplikacijama koje su rezultat prolaska kroz program sterilizacije i kastracije Fondacije Dogs Trust, bilo na njihovoj klinici ili u nekoj drugoj, ta klinika MORA odmah obavijestiti koordinatorski program o ovom problemu. Ni u kojem slučaju nije prihvatljivo da Fondacija Dogs Trust o ovakvim slučajevima saznaje od vlasnika ili treće strane; ovakvi slučajevi rezultirajuće suspendacijom klinike iz dalje kampanje.

STANDARDNE OPERATIVNE PROCEDURE

MN/SOP/16

Ženke u laktaciji, skotne ženke, ženke u tjeranju i kućici

Svi psi moraju biti podvrgnuti preoperativnom pregledu da bi se procijenilo opće zdravstveno stanje i pogodnost za sterilizaciju.

Sterilizacija ženke u fazi laktacije ne smije se izvršiti. Takvom psu treba dozvoliti da othrani svoje potomke sve dok ne prestanu dojeti, te se tek tada smije izvršiti sterilizacija.

Sterilizacija ženke u tjeranju ne smije se izvršiti. Veterinar treba dogovoriti s vlasnikom, skrbnikom ili hvatačkim timom da se pas dovede kad prođe faza tjeranja.

Sterilizacija kućica mlađih od šest mjeseci ne smije se izvršiti. Veterinar treba dogovoriti s vlasnikom, skrbnikom ili s hvatačkim timom da se pas dovede nakon što napuni šest mjeseci starosti. Za dodatne smjernice pogledati Dodatak MN/APP/3.

Sterilizacija skotnih vlasničkih ženki može se izvršiti samo ako je vlasnik dao pismeno odobrenje za to (odgovorni veterinar procijenit će povećani rizik za psa i to jasno objasniti vlasniku). Veterinar bi mogao biti pozvan da potvrdi da bi dobrobit kućica bila ugrožena ako bi se dopustila skotnost, naročito ako bi kućici bili napušteni. Odgovorni veterinar mora kontaktirati koordinatora programa radi odobrenja za nastavak operacije. Koordinator programa će, prije nego što se dodijeli odobrenje, provjeriti s koordinatorom veterinara da li je imenovani veterinar sposoban na siguran način izvršiti operaciju.

DODATAK 1

Fondacija Dogs Trust
Gorica 61, Sarajevo 71000
Bosna i Hercegovina

MN/APP/1

Obrazac za saglasnost, za kliničke i hirurške zahvate

Za veterinare! Molimo da ispunite štampanim slovima.

Ime klinike _____

Ime psa _____ Spol: M Ž Broj pasoša psa _____

Dob psa (izraziti brojem) _____

Težina psa _____ Rasa psa _____

Hirurške komplikacije _____

Da li se pas sada mikročipira? Da Ne, pas je već čipovan Odbija da se pas čipira

Molimo, zalijepite broj mikročipa.

Napomene/uputstva (tj. da li pas ima određene probleme i da li trenutno uzima neke lijekove):

_____

Operacija/Procedura _____

Datum operacije _____

Potpis veterinara _____

Zakon o zaštiti podataka: Želimo vas u budućnosti kontaktirati u vezi s radom Fondacije Dogs Trust. Ako ne želite da vas kontaktiramo, molimo da označite kvadratić.

Ako nema poznatog vlasnika za opisanu životinju, molimo vas da označite kvadratić i stavite svoje inicijale, čime potvrđujete da ne znate da životinja ima vlasnika i da ste vi dobrovoljni skrbnik psa.

POPUNJAVA VLASNIK / HRANITELJ – VAŽNO I OBAVEZNO!

Potpisom garantiram da pas živi na navedenoj adresi, na teritoriji Kantona Sarajevo ili Istočnog Sarajeva, i dajem saglasnost da organizator može izvršiti posjetu navedenoj adresi s ciljem provjere zdravstvenog stanja psa nakon operacije.

MOLIMO ISPUNITI ČITKO I U POTPUNOSTI!

Ime i prezime: Broj lične karte:

Adresa: _____ e-mail adresa: _____ Vlasnik Hranitelj

Telefon: _____ Mobitel: _____

Datum: _____ Broj pasoša psa: _____

Ovim potpisom dajem svoje odobrenje za administriranje anestezije životinje kao i za obavljanje hirurških procedura koje su naznačene na ovom obrascu, ali i drugih procedura koje eventualno mogu biti neophodne. Priroda ovih procedura i mogućih dodatnih neophodnih procedura su mi pojašnjene te razumijem da sve anesteziološke tehnike i hirurške procedure uključuju rizik za životinju. Potvrđujem da kao vlasnik ili hranitelj životinje ulazim u lični i direktni dogovor s klinikom koja, konsultirajući mene, ima odgovornost da donese relevantne odluke o životinji. Također, ovim potvrđujem da Fondacija Dogs Trust ne preuzima odgovornost za bilo kakve komplikacije koje mogu proizaći iz ovih operacija/procedura.

Obavijest: Prikupljeni podaci, u skladu sa Zakonom o zaštiti i dobrobiti životinja u BiH te uz poštivanje važećih normi o zaštiti ličnih podataka u Bosni i Hercegovini, bit će ustupljeni nadležnim državnim registrima.

Potpis vlasnika/hranitelja _____

Gdje ste čuli o našoj kampanji? _____

Obrazac evidentiranja

Osoba koja je uhvatila psa/ Osobe koje su uhvatile psa			
Datum hvatanja			
Lokacija na kojoj je pas uhvaćen i gdje je vraćen? (najbliža adresa i/ili opis lokacije)			
Informacije o psu		ID broj psa na okovratniku	
		Spol (M/Ž)	
Zaokružiti	Adresa (molimo, unesite poštanski broj)		
Hranitelj	Vlasnik	Ime hranitelja	
		Je li popunjen obrazac? (DA/NE)	
Broj ušne markice			
Datum puštanja			
Datum procjene			
Procjena psa nakon sterilizacije/ kastracije		Da li je pas dobro?	
		Je li ušna markica još prisutna?	
		Nelagodnosti zbog tetovaže/ušne markice?	
		Procjena o oporavku?	
		Šta je poduzeto?	

DODATAK 2

MN/APP/2

Obrazac za otpuštanje

[Ime klinike i broj telefona] _____

Vaš je pas jučer hirurški steriliziran pod općom anestezijom.

Oporavio se od anestezije i pojeo je manji obrok u klinici.

Veterinar ga je pregledao danas i drago nam je da ga možemo vratiti u njegovo okruženje.

Dok je bio s nama, dali smo mu:

- tretman protiv crijevnih parazita;
- vakcinu protiv bjesnila;
- mikročip;
- markicu za uho i tetovažu (lijevo uho) kao dokaz za sterilizaciju.

(Zaokružiti odgovarajući tretman.)

Psi moraju imati pristup svježoj vodi sve vrijeme, sigurno i udobno mjesto za odmor sljedećih nekoliko dana da bi se uspješno oporavili od operacije. Ovo podrazumijeva toplo mjesto za spavanje; idealno je da bude odignuto od poda tokom hladnijeg vremena i zaštićeno od sunca i muha tokom ljeta. Trebaju imati pristup području gdje obavljaju fiziološku potrebu i prostor gdje mogu jesti i piti.

Pas će biti gladan te vas molimo da mu pripremate lagane ali hranjive obroke u sljedećih nekoliko dana. Preporučuje se obrok od piletine i riže ili jaja i riže tokom dan-dva nakon što se vrate u svoje okruženje. Napominjemo, vrlo je važno da imaju pristup svježoj vodi.

Ako primijetite krvarenje, otok ili iscjedak iz rane, molimo vas da nas kontaktirate.

Ako pas povraća ili ima proljev, molimo vas da nas kontaktirate.

Koristimo rastopive šavove i zarastanje rane može trajati i do deset dana; svakodnevna provjera može vam pomoći da vidite da li je rana otečena. Molimo vas, kontaktirajte nas ako imate bilo kakvih pitanja.

DODATAK 3

MN/APP/3

Procjena dobi psa

Procjena dobi psa lakša je u periodu kada oni gube svoje privremene zube i dobijaju stalne. Ovo se događa u dobi između četiri i šest mjeseci.

Dob psa kojeg želimo sterilizirati može se lako odrediti tako što ćemo mu pogledati zube.

Privremeni zubi su uži i oštrij; kada se uporede sa stalnim zubima, razlika je očigledna

Ovo je primjer mliječnih očnjaka koji su ostali

Stalni zubi su obliji i mogu biti jako bijeli; stalni očnjaci

Cijeli skup odraslih zuba pojavit će se kad pas napuni šest mjeseci i to je znak da su psi pogodni za sterilizaciju.

DODATAK 4

MN/APP/4

Smjernice za biosigurnost klinika

Postoje osnovni principi biosigurnosti koji će smanjiti rizik od prijenosa bolesti između pasa. Bolesti za koje se zna da su prisutne u Sarajevu u proteklih nekoliko mjeseci su parvoviroza i štenećak. Treba imati na umu način prijenosa i širenja ovih bolesti te poduzeti sve razumne mjere unutar svojih objekata kako bi se umanjio rizik.

Potpuna anamneza vakcinacije vlasničkih životinja pruža nam najbolju zaštitu, ali ne eliminira rizik u potpunosti.

Sljed zahvata – dan započeti sa životinjama “najmanjeg rizika”, npr. vlasničke životinje koje su vakcinisane, zatim vlasničke životinje koje nisu vakcinisane, ali nisu u kontaktu s lualicama i na kraju uhvaćene lualice.

S obzirom na to da nemamo skoriju anamnezu uhvaćenih lualica, neophodan je potpun klinički pregled prije operacije kako bi se identificirali simptomi koji bi mogli ukazivati da imaju jedno od ovih oboljenja.

Biosigurnost

Ovo uključuje potpuno čišćenje cjelokupne opreme koja se koristila (stolovi, svjetla, et-tubusi, ezofagealni stetoskop, povezi za udove, mašine, podovi) u svim prostorijama u kojima je pas boravio a prije nego što stigne sljedeći koristeći prikladno dezinfekciono sredstvo i preporučenu antiviralnu otopinu.

Ovo također podrazumijeva potpuno čišćenje (ostaviti dezinfekciono sredstvo da djeluje 30 minuta prije nego što se ispere ili posuši) krajem svakog radnog dana kao pripremu za sljedeći radni dan.

Sve korištene prostorije treba tretirati na ovaj način, počevši od najčišće prostorije, npr. operacione sale, prostorije za pripremu, prostorije za oporavak i, naposljetku, stacionara.

Pranje ruku prije i poslije kontakta sa svakim psom i svijest o odjeći koju nosite vrlo je bitna kako bi se smanjila mogućnost prijenosa bolesti.

U “prljavim” i “čistim” područjima trebalo bi koristiti različitu odjeću i obuću, npr. osoblje zaduženo za stacionar naspram osoblja koje izvodi operacije.

Svaki kavez mora imati zasebnu zdjelu i povodac, npr. kavez 1 ima zdjelu 1 i povodac 1, da bi se smanjio rizik miješanja.

SVE predmete, uključujući i kaveze, bez iznimke, treba očistiti i posušiti odgovarajućim sredstvima između posjeta pasa.

Kupke za dezinfekciju obuće mogu se koristiti pri prelasku iz jednog stacionara u drugi ukoliko postoji povećan rizik infekcije.

Ova se pravila MORAJU poštovati. Ako klinika ima potvrđen slučaj štenećaka ili parvovirusa, možemo suspendirati rad klinike dok se ne ustanovi da je rizik smanjen i da se rad može nastaviti.

DODATAK 5

MN/APP/5

Smjernice za biosigurnost tokom transporta pasa

Protok pasa u i izvan stacionara treba biti pod nadzorom osoblja klinike (osoblje klinike obučeno je i sposobno prepoznati bolesti kod pasa).

Ukoliko je moguće, za transport pasa koristiti nove, odnosno čiste i dezinficirane kaveze.

Preporučuje se čišćenje i dezinfekcija između istovara/utovara svake nove grupe pasa.

Preporuka je da se aktivnosti hvatanja ograniče na jedno područje. Ako postoji potreba da se hvata i u drugim područjima, onda se preporučuje korištenje novih kaveza za transport ili da se očiste i dezinficiraju već korišteni. Na taj se način smanjuje mogućnost širenja bolesti iz jednog područja u drugo.

Ukoliko hvatač primijeti da neki od uhvaćenih pasa ne izgleda dobro (tj. ako primijeti proljev, povraćanje, očni ili nosni iscjedak, napade i dr.), treba obavijestiti osoblje klinike da dovode psa sumnjivog zdravstvenog stanja da bi se osoblje na klinici moglo pripremiti za prijem takvog psa na način da osigura da se pas ne miješa s drugim psima (izolacija).

Nakon završetka transporta bolesnih pasa ili onih za koje se sumnja da su bolesni, kaveze i opremu koja se koristila tokom hvatanja treba očistiti i dezinficirati na način opisan u SOP-u za dezinfekciju i čišćenje kaveza i opreme.

Ako se za psa koji je doveden na kliniku utvrdi da je bolestan, **OBAVEZNO** temeljito očistiti i dezinficirati kaveze i svu korištenu opremu prije ponovnog korištenja.

Hvatački timovi trebali bi imati dostupne sprej-boce s dezinficijensom koje bi koristili lokalno nakon što se uklone svi ostaci iz kaveza.

DODATAK 6

Fondacija Dogs Trust
Gorica 61, Sarajevo 71000
Bosna i Hercegovina

MN/APP/6

Obrazac za primopredaju psa

Informacije o psu			
Datum:	Ime psa:	Spol: M Ž	
Vrsta/Rasa:	Boja:	Veličina:	
Dob:	Broj čipa:	Čip provjeren:	Datum provjere čipa:
Tražili ličnu kartu vlasnika na uvid: Da Ne		Broj pasoša psa:	
Ja _____ iz _____			
Adresa, poštanski broj: _____ Telefon: _____			
Vlasnik sam (hranitelj) navedenog psa i ovom izjavom dajem pravo Fondaciji Dogs Trust da sterilizira mog psa, te da ga nakon operativnog zahvata vrati na područje na kojem su ga pronašli. Ovim se putem odričem vlasništva i jasno mi je da neću biti upoznat s lokacijom na koju će pas biti vraćen. Potpisivanjem ovog obrasca dajem pravo Fondaciji Dogs Trust da zatraži anamnezu psa od veterinarske stanice koja je tretirala mog psa.			
Ime i adresa vlasnika ako se razlikuje od gore navedene _____ _____			
<u>Napomena</u>			
Fondacija Dogs Trust zadržava pravo arhiviranja svih u obrascu navedenih informacija. Klinike, partneri Fondacije Dogs Trust, zadržavaju pravo da u skladu sa Zakonom o zaštiti i dobrobiti životinja u Bosni i Hercegovini i ostalim važećim normama o zaštiti podataka u Bosni i Hercegovini ove informacije prosljede relevantnim državnim registrima.			
Mjesto _____		Datum _____	
Potpis _____			

IZJAVA O ODRICANJU ODGOVORNOSTI

IZJAVLJUJEM DA SVOJEVOLJNO UČESTVUJEM U PROGRAMU STERILIZACIJE I KASTRACIJE PASA TE DA SAM UPOZNAT/A S EVENTUALNIM RIZICIMA KOJI MOGU NASTUPITI PRILIKOM PROVOĐENJA PROGRAMA KAO I S RIZIKOM OD UJEDA PASA KOJI IMAJU BJESNILO.

OVOM IZJAVOM OSLOBAĐAM ODGOVORNOSTI FONDACIJU DOGS TRUST, KAO I STRUČNA LICA KOJA UČESTVUJU U PROGRAMU STERILIZACIJE I KASTRACIJE PASA ZA SVE ŠTETNE SLUČAJEVE KOJI SE EVENTUALNO DOGODE PRILIKOM MOG ANGAŽMANA U TOKU PROGRAMA KASTRACIJE I STERILIZACIJE PASA.

ODRIČEM SE PRAVA POTRAŽIVANJA BILO KAKVENADOKNADE MATERIJALNE I NEMATERIJALNE ŠTETE KOJA BI MOGLA NASTATI TOKOM PROGRAMA ZA KOJI SAM ANGAŽIRAN/A.

NAŠA POSTIGNUĆA

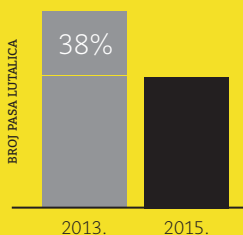
 16.485
ukupno steriliziranih pasa

4.122
vlasničkih
pasa

12.363
pasa
lualica

38%
manje pasa
na ulicama u
odnosu na 2013.

Spriječeno rođenje
**STOTINA
HILJADA**
novih pasa lualica

2.801 održanih
radionica
za djecu

55.787 djece učestvovalo
je na radionicama

121 veterinaru završila
program stručnog
usavršavanja

Ukupno utrošeno za 3 godine
5.770.543 KM

